

BOROS TAMÁS: MIRE ELEGENDŐ EGY ELŐVÁLASZTÁS?

A Republikon Intézet 2015-ben megjelent – és érdekes szakmai-politikai vitákat kiváltó - előválasztási koncepciója azzal a céllal született, hogy szabályozott kereteket javasoljon a baloldali ellenzéki pártok indulásához a 2018-as országgyűlési választásokon. A tanulmány premisszája az, hogy a 2014-es választási kampány egyik súlyos hibája volt, hogy a Magyar Szocialista Párt, a Demokratikus Koalíció, az Együtt-PM és a Magyar Liberális Párt a nyilvánosság felé vitákkal terhelt, de a végén átláthatatlan, zárt ajtók mögötti alkufolyamat révén állította össze választási listáját és választotta ki egyéni jelöltjeit. Az előválasztás intézménye ezt a hibát kívánja kiküszöbölni, azzal a feltételezéssel élve, hogy a baloldali ellenzék így meg tudja majd haladni a 2014-ben elért 26 százalékos választási eredményét.

Bár a Republikon Intézet tanulmánya kiemeli, hogy az előválasztás transzparensbbé teszi a választási jelöltállítást, ilyen típusú transzparencia a régi, fejlett demokráciákban sem elvárás. Ezért az Intézet koncepcióját inkább azon szempont mentén érdemes értékelni, hogy az előválasztás intézménye valóban segíti-e a baloldali pártok sikeresebb szereplését a 2018-as választásokon, azaz az előválasztás hatékony lenne-e a választási szavazatmaximalizálás szempontjából.

Az alábbiakban kizárólag ezen szempont alapján vizsgálom a koncepciót, így nem térek ki olyan ugyancsak fontos kérdésekre, mint hogy egy esetleges választási győzelem esetén az előválasztással kiválasztott szereplők képesek-e közös kormányzásra, vagy hogy az előválasztás hogyan hat a pártrendszerre, az egyes pártok tagságára és a pártelitre.

A hosszú út 2018-ig

Az előválasztási rendszer értékeléséhez először érdemes elemezni azt az utat, amelyet a baloldali ellenzéki pártok az elmúlt években, a 2010-es választások óta bejártak. Az Ipsos közvélemény-kutatása szerint hat évvel ezelőtt, 2010 nyarán a Magyar Szocialista Pártra a teljes lakosság 11-12 százaléka szavazott volna. A különállását már akkor is egyértelműen jelző LMP-re 3-4%. Két évvel később Gyurcsány Ferenc kilépett az MSZP-ből, amelyet követően a szocialisták elérték az utóbbi 6 év legmagasabb támogatottságát, a 16 százalékot a teljes lakosság körében – miközben a Demokratikus Koalíciónak 2 százalékos támogatottsága volt. Az LMP nélküli baloldali ellenzék így a lakosság 18 százalékát, mintegy 1 millió 440 ezer szavazót tudhatott maga mögött.

Eleinte a Bajnai Gordon vezette Együtt 2014 megjelenése sem zavarta meg az MSZP támogatottsági mutatóját: 2012 legvégén az MSZP úgy őrizte továbbra is 16 százalékát, hogy az Együtt 2014 közel 5 százaléknyi új szavazói réteget tudott megszólítani. Így a teljes „potenciálisan összefogó” ellenzék már 23 százalékkal, több mint 1,8 millió szavazóval rendelkezett. Ez a szám nem változott meg akkor sem, amikor az egyes pártok megállapodást

kötötték a közös listás indulásról, és Mesterházy Attilát, az MSZP elnökét nevezték meg miniszterelnök-jelöltjüknek.

Mégis, 2014 áprilisában a választásokon a Kormányváltók csak 1 millió 290 ezer szavazatot kaptak - ez a teljes lakosság mintegy 16 százaléka -, azaz a korábban a baloldal mögött álló szavazóknak csak a 71 százaléka voksolt végül a közös listán induló ellenzéki erőkre. A három párt közül az MSZP vesztette a legtöbb szavazót 2014 tavaszán: 5 százalékpontot. Az Együtt-PM 3 százalékpontot esett, a Demokratikus Koalíció 1-2 százalékpontot erősödött a teljes népesség körében. A választások utáni közvélemény-kutatások jól mutatták, hogy nem egy egyszeri esésről van szó: az MSZP, a DK és az Együtt a 2014-es választások óta - immár több mint két éve - összesen 16-17 százalékos körüli támogatottsággal bír.

A 2014-es kampány során tehát nemcsak képtelen volt új választókat megszólítani közösen a baloldal, hanem tartósan elveszített 6-7 százalékos szavazót, mintegy 500.000 embert. Bár az elpártolásnak számos oka lehet, arra semmilyen adat nem utal, hogy az összefogás *módja* miatt csatlódtak az emberek. Sőt, az alatt az időszak alatt, amikor az összefogás heves vitái zajlottak, majd megtörtént a nyílt hatalmi alku, a pártok népszerűsége semennyit sem csökkent.

Tehát a szavazók nem büntették a baloldalt azért, mert hosszú hónapokig a pártok és politikusok hatalmi harca dominálta a média napirendjét. Az összefogás részeit képező pártok csak a megegyezés után bő 2-3 hónappal kezdték elveszteni a szavazóikat. Ennek lehet az oka az elhibázott választási kampány, az MSZP körüli korrupciós ügyek felmelegítése, vagy a közös vízió hiánya. De ugyanígy lehet a választók elfordulásának indoka maga az összefogás ténye: az az üzenet, hogy a baloldal lényegében a 2006-2010 közötti csapattal indul neki újra a választásnak.

Mit hoz a közös indulás?

Ha elfogadjuk az előző fejezet állításait, tehát hogy az MSZP, a Demokratikus Koalíció, az Együtt és a Párbeszéd Magyarországért Párt 2012-2013 során összeadva 1,8 millió szavazóval rendelkezett, és csak a 2014-es országgyűlési kampány legvégére – azaz az összefogás tárgyalásaitól függetlenül – vesztett el 500.000 szavazót, akkor nyilvánvaló módon az a kérdés merül fel, hogy mit kell máshogy csinálnia ezeknek a pártoknak a 2018-as választások előtt, hogy ne következzen be újra egy visszaesés.

Az első és legfontosabb kérdés, hogy együtt kell-e ezen pártoknak indulniuk a választásokon. A baloldali pártok közös indulása melletti leggyakoribb érv, hogy a párhuzamosan induló egyéni jelöltek egymástól vennék el a szavazatokat, és segítenék győzelemhez a Fidesz vagy a Jobbik jelöltjét. Ez azonban nem feltétlenül van így. Ahogy az előző ciklusban is láttuk, a baloldali formációk közös indulása meg is gátolhatja ezen pártok erősödését. A közös indulás nem hozott új szavazókat az összefogásban résztvevő erőknél, sőt jelenleg a négy pártnak együtt van annyi szavazója, mint az MSZP-nek volt egyedül 2012-2013-ban. Könnyen lehetséges, hogy ha ezek a pártok nem kooperálni szeretnének egymással, hanem kooperáció nélkül nyíltan versenyeznének, akkor kialakulna egy domináns politikai erő a baloldalon, amelyik képes lenne a megmaradt 1,3 millió szavazó mellé újakat szerezni. A külön indulás miatt a kisebb pártoknál

ugyan maradna néhány tízezer szavazó, de ennél sokkal többet nyerhetne a mostani nem-szavazókból egy domináns baloldali párt.

A közös indulás ugyanis az ezüstéremért való küzdelem stratégiája. Igen valószínűtlen, hogy a 2006 óta jól ismert szereplők együttese – köztük a Republikon Intézet [kutatása](#) szerint is minden szempontból az ország legnépszerűtlenebb politikusa, Gyurcsány Ferenc – képes érdemben bővíteni a támogatói táborát. Ezen politikusok és pártok közös indulásának maximális célja az lehet, hogy elvigyék szavazni az egyes pártok kumulált szavazói bázisát. Ez a bázis azonban a csúcspontján is kisebb volt, mint a Fidesz bázisa 1998 óta a legrosszabb időszakában. Azaz a jelenlegi pártok és politikusok összefogása nem vezethet győzelemre, de jelentheti az értékes második helyett a Fidesz és a Jobbik között.

Álláspontom szerint a kooperáció helyett valódi dominanciaharcra van szükség a baloldalon, ahol a végül megerősödő domináns pártot nem korlátozzák a kisebb pártokkal kötött kompromisszumok. Egy domináns párt akkor tud kialakulni, ha valamelyik baloldali erő nem a 2006-os szavazóbázis „romjaira” támaszkodva próbál politizálni, hanem felméri, hogy milyen igényei, problémái és félelmei vannak a bizonytalanoknak és nem-szavazóknak, annak a több mint 3 millió embernek, akik kormányellenesek, de akiknek jelentős része soha életében nem szavazott az MSZP-re vagy az SZDSZ-re. A baloldalon megjelenő domináns párt nem (vagy nem kizárólag) a többi baloldali párt szavazóit szívja el, éppen ezért lényegtelen számára a többi kisebb ellenzéki párt léte, vagy külön indulása. Érdekes ezzel kapcsolatban látni, hogy a Fidesz is úgy képes tíz éve folyamatosan a legnépszerűbb párt lenni, hogy 2009 óta a Jobbik is jelen van a jobboldali ideológiai térfélen. A Fidesz stratégiája mégsem a két párt szövetségi rendszerének kialakítása, hanem a Jobbik-szavazók és bizonytalan szavazók „fideszesítése”.

Az előválasztás legfontosabb előnye

A baloldali ellenzéki pártok közül azonban jelenleg egyik sem törekszik domináns pozíciót betölteni. Láthatóan, nem akarják legyőzni egymást, nem akarnak a hagyományos baloldali és liberális táboron túli szavazókat megszólítani. Láthatóan, eldöntött tény az együttműködés. Mint azonban a 2013-2014-es adatokból kiderül, a kooperáció feltételeinek meghatározása hidegen hagyja a választókat, nem attól lesz a baloldal népszerűbb vagy népszerűtlenebb, hogy milyen módszertannal választják ki vezetőiket. A szabályozott verseny vagy a részvételi demokrácia fontos lehet az értékek szintjén, de várhatóan nem járul hozzá a baloldal erősödéséhez. Ezért az előválasztás legfontosabb előnye az, hogy képes lehet új szereplőket bevonni a politikába; képes lehetőséget nyújtani akár országos, akár helyi szinten olyan állampolgároknak a mainstream politikába való bekapcsolódáshoz, akik eddig nem voltak aktívak egyik párton belül sem. Az állampolgárok és a politika ilyen típusú találkozása valóban hozhat új szavazókat a baloldal számára.

Kérdés marad természetesen az, hogy az előválasztás be tudja-e tölteni ezt a szerepét. Képes lehet-e arra, hogy ne csak a régi pártok és régi politikusok rangadója legyen, hanem valódi nyitást eredményezzen? Képes lehet-e arra az előválasztás, hogy egy adott körzet tehetséges, de újonc jelöltje legyőzze a beágyazott pártok beágyazott jelöltjeit?

Minél több olyan elem van egy előválasztási koncepcióban, amely esélyegyenlőséget biztosít a jelölteknek - függetlenül azok politikai előéletétől -, annál inkább megfelel a legfontosabb

céljának: a politikai elit nyitásának. A jelöltek esélyegyenlőségét számos intézkedés segítheti elő: a kampányidőszak hosszának növelése, a jelöltek egységes pénzügyi támogatása, a kampányköltségek maximalizálása, vagy az azonos mennyiségű megjelenés biztosítása.

Össességében azonban továbbra is fontos kiemelni azt, hogy ha csak arról szól az előválasztás, hogy a már ismert jelöltek rendezettebb módon állnak startvonalhoz 2018-ban, akkor a négy évvel korábbihoz hasonló eredmény vár a baloldalra. Ha az előválasztás a nyitásról is szól, akkor esélyt ad a baloldalnak az erősödésre. De a választásokon az első helyhez várhatóan nem az összefogás, nem az együttműködés és nem is az előválasztás, hanem egy domináns baloldali erő kialakulása lesz szükséges.